CİLT / VOLUME: VI • SAYI / ISSUE: 1 • HAZİRAN / JUNE 2019
ONLINE ISSN: 2529-0045

MARMARA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

MARMARA UNIVERSITY JOURNAL OF TURKOLOGY

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi (MUTAD) / Marmara University Journal of Turkology (MUJOT)
6 Aylık Hakemli Akademik Dergi / Biannual Peer-Reviewed Academic Journal
Yıl / Year: Haziran / June 2019, Cilt / Volume: VI, Sayı / Issue: 1
Online ISSN: 2529-0045
Kuruluş Yılı / Foundation year: 2014

Marmara Üniversitesi Rektörlüğü Adına İmtiyaz Sahibi / Owner
Prof. Dr. Erol ÖZVAR (Rektör / Rector)

Derginin Sahibi / Owner of the Journal
Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Adına / On behalf of Institute of Turkic Studies of Marmara University
Prof. Dr. Okan YEŞİLOT (Enstitü Müdürü / Director of Institute)

Editör / Editor
Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye)

Editör Yardımcısı / Assistant Editor
Arş. Gör. Dursaliye ÇAĞLAR (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye)

Makale Düzenleme / Editing Articles
Zeynep AKARSLAN (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Elif UZUNAĞAÇ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye)

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. Tofiq ABDÜLHASANLİ (Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Bakü / Azerbaycan), Prof. Dr. Erhan AFYONCU (Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Gülay BEZER (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Yüksel ÇELİK (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Sebahat DENİZ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Harun DUMAN (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Vahdettin ENGİN (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Dr. Öğr. Üyesi Mehdi GENCELİ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Viktor G. GUZEV (St. Petersburg Devlet Üniversitesi, St. Petersburg / Rusya Federasyonu), Prof. Dr. Nurten GÜNAL (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Davut HUT (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Oğuz İCİMSOY (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Yerden KAZHYBEK (Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Ahmet Baytursınoğlu Dil Bilimi Enstitüsü, Almatı / Kazakistan Cumhuriyeti), Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Firdaus KHISAMITDINOVA (Rusya Bilimler Akademisi, Ufa / Başkurdistan Cumhuriyeti / Rusya Federasyonu), Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (Michigan Devlet Üniversitesi, Detroit / ABD), Prof. Dr. Nizomitdin MAKHMUDOV (Özbekistan Bilimler Akademisi, Taşkent / Özbekistan Cumhuriyeti), Prof. Dr. Rafael MUKHAMETDINOV (Bütün Dünya Türk Halkları Kurulu, Kazan / Tataristan Cumhuriyeti / Rusya Federasyonu), Prof. Dr. Syrtbai MUSAEV (İ. Arabayev Kırgız Devlet Üniversitesi, Bişkek / Kırgızistan Cumhuriyeti), Prof. Dr. Osman G. ÖZGÜDENLİ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Dr. Öğr. Üyesi Göksel ÖZTÜRK (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Rufat RUSTAMOV (Bakü Devlet Üniversitesi, Bakü / Azerbaycan), Prof. Dr. Tashpolot SADYKOV (K. Karasayev Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bişkek / Kırgızistan Cumhuriyeti), Prof. Dr. Nesrin SARIAHMETOĞLU (Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Öğr. Gör. Dr. Liaisan ŞAHİN (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Hakan TAŞ (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Cengiz TOMAR (Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türkistan / Kazakistan), Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU (Marmara Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Alimkhan ZHUNISBEK (Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Ahmet Baytursınoğlu Dil Bilimi Enstitüsü, Almatı / Kazakistan Cumhuriyeti)

Danışma Kurulu / Advisory Board
Prof. Dr. Hatice AYNUR (İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Orhan BİLGİN (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Doç. Dr. Danuta CHMIELOWSKA (Varşova Üniversitesi, Varşova / Polonya), Prof. Dr. Evá Judit CSÁKI (Pazmany Peter Catholic Üniversitesi, Budapeşte / Macaristan), Prof. Dr. İnci ENGİNÜN (Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. İsmail E. ERÜNSAL (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Dr. Mehmet GENÇ (İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Peter B. GOLDEN (Rutgers Üniversitesi, New Jersey / ABD), Prof. Dr. Sancar GULAMOV (Özbekistan Bilimler Akademisi, Taşkent / Özbekistan), Prof. Dr. Viktor G. GUZEV (St. Petersburg Devlet Üniversitesi, St. Petersburg / Rusya Federasyonu), Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ (Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul / Türkiye), Doç. Dr. Fahri HACILAR (Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Tiflis / Gürcistan), Prof. Dr. Tooru HAYASHI (Tokyo Üniversitesi, Tokyo / Japonya), Prof. Dr. Mücteba İLGÜREL (Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. A. Emel KEFELİ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul / Türkiye), Prof. Dr. Darhan KIDIRALİ (Uluslararası Türk Akademisi, Astana / Kazakistan), Prof. Dr. Kadıralı KONKOBAYEV (Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek / Kırgızistan), Prof. Dr. Klaus RÖHRBORN (Emekli Öğretim Üyesi, Gottingen / Almanya), Prof. Dr. István VÁSÁRY (Macar Bilimler Akademisi, Budapeşte / Macaristan), Prof. Dr. Dimitriy VASİLYEV (Rusya Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü, Moskova / Rusya Federasyonu), Prof. Dr. Alfiya YUSUPOVA (Kazan-İdil Boyu Federal Üniversitesi, Kazan / Tataristan Cumhuriyeti / Rusya Federasyonu), Prof. Dr. Mirfatih ZEKIEV (Tataristan Bilimler Akademisi, Kazan / Tataristan Cumhuriyeti / Rusya Federasyonu)

İletişim Bilgileri / Contact Details

Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü / Institute of Turkic Studies of Marmara University
Adres / Address: Göztepe Yerleşkesi, 34722, Kadıköy, İstanbul / Türkiye
Tel / Phone: +90 216 345 60 69
Faks / Fax: +90 216 336 95 91
E-Posta / E-Mail: mutad@marmara.edu.tr
Web: http://turkiyat.marmara.edu.tr/
http://dergipark.gov.tr/matad

Marmara Üniversitesi Yayınevi / Marmara University Press
Adres / Address: Göztepe Yerleşkesi, 34722, Kadıköy, İstanbul / Türkiye
Tel / Phone: +90 216 348 43 79
Faks / Fax: +90 216 348 43 79
E-Posta / E-Mail: yayinevi@marmara.edu.tr

MARMARA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün hakemli akademik yayınıdır. Altı ayda bir yayınlanır. Marmara Turkiyat Araştırmaları Dergisi, TÜBİTAK / ULAKBİM SBVT, ULRICH Global Serials Directory, EBSCO uluslararası alan endeksi tarafından taranmakta ve dizinlenmektedir. Dergide yayınlanan makalelerdeki görüşler yazarlarına aittir. Yayın Kurulu tarafından benimsendiği anlamına gelmez. Yayın Kurulu, yazının özüne dokunmaksızın gerekli yazım ve ifade değişikliklerini yapma hakkını saklı tutar. Dergiden yapılan alıntılarda kaynak göstermek mecburidir.

MARMARA UNIVERSITY JOURNAL OF TURKOLOGY is a peer-reviewed academic journal of Institute of Turkic Studies of Marmara University. The journal is a biannual publication. Marmara University Journal of Turkology is indexed by TÜBİTAK / ULAKBİM SBVT, ULRICH Global Serials Directory and EBSCO International Index. All the views and opinions expressed in the articles are those of the authors and they do not necessarily reflect the views or opinions of the editor, the editorial board, or the publisher. The editorial board reserves the right to make necessary changes in spelling and phrase without changing content. The published contents in the articles cannot be used without being cited.

İçindekiler / Contents

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

Azerbaycan Serbest Şiiri ve Şairleri Üzerinde Nâzım Hikmet Etkisi
Influence of Nazım Hikmet on the Azerbaijani Free Verse and Poets
Ramil AHMADOV 1

Ayfer Tunç'un *Kırmızı Azap*'taki Hikâyelerinde İçsel Vatansızlık
Inner Homelessness in *Kırmızı Azap* by Ayfer Tunç
Pelin ASLAN AYAR 15

Dönemeçte Romanına Edebiyat Sosyolojisi Açısından Bir Bakış
An Overview of *Dönemeçte* Novel from in the Perspective of Sociology of Literature
Dilek ÇAKIR 31

Diyarbakır Kalesi Cephanesi (1740-1746)
Diyarbakır Fortress Armory (1740-1746)
Veysel GÖGER 46

DERLEME MAKALESİ / REVIEW

İngiliz General Allenby'nin Filistin ve Suriye'deki Faaliyetleri
British General Allenby's Service in Palestine and Syria
Meral BALCI 63

Çarlık Rusyası'nda Yahudi Siyaseti ve Pogrom Hareketleri
Jewish Politics in the Russian Empire and the Pogroms
Burcu ÖZDEMİR 78

KİTAP TANITIMI / BOOK REVIEW

Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi, Kuruluş Devri (1098-1112)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2018, 227 s. + 16 fotoğraf + 13 resim + 7 minyatür + 6 harita + 1 çizim (ISBN 978-975-16-3502-0).
İsmail KOÇUK 97

MUTAD, 2019; VI (1): 63-77 (ISSN 2529-0045); DOI: 10.16985/mtad.571854

DERLEME MAKALESİ / REVIEW

İNGİLİZ GENERAL ALLENBY'NİN FİLİSTİN VE SURİYE'DEKİ FAALİYETLERİ

BRITISH GENERAL ALLENBY'S SERVICE IN PALESTINE AND SYRIA

Meral BALCI*

Öz

Büyük Britanya, Birinci Dünya Savaşı'nda, Avrupa'da savaştığı cepheler dışında, en yoğun çarpışmalarını Osmanlı ordusuna karşı yapmıştır. Aynı şekilde Osmanlı ordusunun Birinci Dünya Savaşı sırasında, en geniş coğrafi alanlarda, en fazla cephede ve en yoğun çatışmaları da Britanya ordusu ile olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunun mağlup olduğu Filistin ve Suriye Cephesi'nde, İngiliz ordularına komuta eden General Allenby ve onun askeri stratejisi üzerine Türkiye'de yeterli araştırmaların yapılmadığı görülmektedir. General Allenby, yönettiği ordu ile Ortadoğu'da stratejik açıdan değerli şehirleri ele geçirip Osmanlı ordusunun bu bölgelerden çekilmesini sağlayarak önemli bir rol üstlenmiştir. Allenby, hem İngiliz hem de Ortadoğu tarihinin önemli figürlerinden biridir. O, Türk tarihinde Filistin ve Suriye başta olmak üzere petrol yatakları ve kutsal mekanların da bulunduğu büyük bir coğrafyayla birlikte binlerce insan kaybını temsil etmektedir. Allenby, İngiliz tarihi açısından ise apayrı bir yerde durmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Osmanlı ordusuna karşı 100 yıl önce zaferler kazanan General Allenby'nin hem kişiliği hem de askeri başarısını incelemektir. Buradan hareket ile çalışma "Mısır Sefer Kuvvet Komutanı Olarak Allenby", "General Allenby Filistin'de", "General Allenby'nin Raporu" olarak alt başlıklardan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: General Allenby, Britanya İmparatorluğu, Osmanlı Ordusu, Filistin, Birinci Dünya Savaşı

Abstract

Great Britain had its most intense fighting against the Ottoman army in the World War I, except for the war fronts in Europe. Likewise, the Ottoman Army's most intense battles were with the British army in the widest geographical areas and the most frontier during the First World War. It seems that there is no appropriate research in Turkey on General Allenby, who commanded the British armies in Palestine and Syria where the Ottoman armies were defeated in the First World War, and his military strategy. Allenby's significance in the Ottoman history derives from the fact that he took over the cities with very high strategic importance in the Middle East and put an end the Ottoman superiority in the region by ensuring that the Ottoman army withdrew from these regions. Allenby is one of the most important figures in the history of both British and Middle East. He represents the loss of thousands of people in the Turkish history having a great geography including oil deposits and sacred sites, particularly in Palestine and Syria. Allenby also stands in a different place for British history. The aim of this study is to examine both the personality and the military success of Allenby, who won the victories against the Ottoman army 100 years ago. From this

* *Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul / Türkiye, mbalci@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3638-5339*

Makale Gönderim Tarihi: 04.11.2017
Yayına Kabul Tarihi: 02.04.2019

point, the study consists of sub-headings as "Allenby as Expedition Force Commander in Egypt", "General Allenby in Palestine" and "General Allenby's Report.

Keywords: General Allenby, The British Empire, The Ottoman Army, Palestine Front, First World War

Giriş

İngiltere'nin kömür madeni merkezi sayılan Nottinghamshire'de, 1861'de doğan Edmund Henry Hynman Allenby, İngiliz askeri tarihinde önemli bir yer tutan komutanlardan biridir.[1] Sandshurst'teki Kraliyet Askeri Okulu'nda eğitimini tamamladıktan sonra askerlik vazifesine 1882 yılında İnniskilling Dragoons adlı birlikte başlamıştır. Sırasıyla Bechuanaland (1884-1885) ve Zululand (1888)'de savaşa katılmıştır. Katıldığı bir başka savaş ise Güney Afrika'da İkinci Boer[2] Savaşı olmuş, 1899 ile 1902 yılları arasında bu cephede görev yapmıştır.

Allenby, Güney Afrika'ya giderken yaptığı gemi yolculuğundan gönderdiği bir mektupta, iyi bir asker olmak için fazlasıyla mutlu bir aile hayatı olduğunu ve gemi Güney Afrika'ya varana dek savaşın bitmesini ümit ettiğini yazmaktadır.[3] Allenby hastalığı ve kötü hava şartları nedeniyle oldukça ağır bir deniz yolculuğu sonrasında 11 Aralık 1898 tarihinde Güney Afrika'ya varmıştır. Güney Afrika'da yaşayan bir halk olan Boerler savaşın başlangıcında İngilizlere üstünlük kurarak büyük bir avantaj elde etmiştir. İngiliz birlikleri savaşın başında yalnızca Natal bölgesinde kontrolü ellerinde bulundurabilmiştir. Allenby Güney Afrika'ya vardığında İngiliz kuvvetleri için işler pek de beklendiği gibi gitmemiş, İngilizler Boerlerin direncini kıramamışlardır. Boerler gayrinizami gerilla savaşı yürütmede oldukça maharet göstermişler, bunun yanı sıra İngilizler içerisinde ajanlık faaliyeti yaparak İngiliz birliklerinin faaliyetlerinden önceden haberdar olabilmişlerdir. Boerler, savaş düzenini, topyekün ve İngilizlerin üstün olabileceği bir karşılaşmadan kaçınmak üzerine kurmuş ve bunda da başarılı olmuşlardır. Allenby komutasındaki birlik iki gün içerisinde 70 at kaybetmiştir. Allenby uzayan savaş ve bitmeyen seferler sonucunda 1901 yılı Aralık ayında ağır savaş koşullarına dayanamamış, hastaneye kaldırılmıştır. İngilizler Boer Savaşı'nın sonlarına gelinirken Boer cephelerini sağlıklı şekilde rasat edebilmek için gözetleme kuleleri inşa ederek savaşta büyük bir avantaj elde etmiş ve bu kuleler sayesinde Boer gruplarını mağlup etmeyi başarmışlardır. Allenby karısına yazdığı mektupta "Önceden 100 Boer varken artık bir Boer var." ifadesini kullanmış, mektubunda savaşın uzun sürmesinin sebebi olarak komutanlarının beceriksizliğini dile getirmiş ve barış için artık daha ümitli olduğundan bahsetmiştir. 1902 yılında, gözetleme kulelerinin yapımından 17 gün sonra Boer Savaşı imzalanan bir barış antlaşmasıyla

1 John Keegan and Andrew Wheatcroft, *Who Is Who in Military History from 1453,* Promotional Reprint Company Ltd., Leicester 1991, s. 14. 14 yaşında, döneminin popüler yatılı okullarından olan Haileybury'de okumuş, ancak 17 yaşındayken babasını kaybedince okulunu bir yıl erken bırakmak zorunda kalmış ve önce hızlandırılmış kurs ile Hint Kamu Hizmeti sınavlarına girmiş (L. S. Milford, *Haileybury Past and Present*, Fisher & Unwin, London 1909, s. 32), başarılı olamayınca askerlik mesleğine özel bir ilgi duymamasına rağmen maddi durumlarının iyi olmamasının da etkisiyle 1880 yılında Sandhurst'teki Kraliyet Askeri Okulu'na kaydolmuştur (Brian Gardner, *Allenby*, Cassel and Company Ltd., London 1965, s. 1-6).

2 *boer* kelimesi Flemenkçe'de "köylü, çiftçi" anlamlarına gelmektedir.

3 Brian Gardner, *Allenby*, s. 6.

sona ermiş, savaş bitiminde, Boer Savaşı boyunca emir-komuta zincirinin alt kısmında olmaktan şikayet etmiş, komutanlarını sıklıkla beceriksizlikle itham ederek komutanın kendisinde olması gerektiğini düşünmüştür.[4] Brian Gardner'a göre Allenby, Boer Savaşı'nda asker doğmasa bile lider doğduğunun farkına varmıştır. Boer Savaşıyla birlikte Allenby, hem İngiltere bürokrasisinde hem de ordu içerisinde tanınan bir kişi haline gelmiştir. Allenby, Boer Savaşı'nda bir birliğin komutanlığına atanmış, modern silahlarla yapılan savaşların güç ve cesaret ile değil zeka ve strateji ile kazanılacağının farkına varmıştır. Bu savaş Allenby'nin kişiliği üzerinde büyük bir etki bırakmıştır.[5]

Boer Savaşı'nın ardından kurmaylık eğitimini İrlanda Colchester'da Beşinci Süvari Birliği'nde tamamlamış, bu esnada süvari ordusunun savaş düzeni ve stratejisi üzerine çalışmalar ve düzenlemeler yapmıştır. Allenby, Beşinci Süvari Birliği'nden sonra başka süvari birliklerinde de görev almış, süvari birliklerinde yapmak istediği değişikliklerle birçok muhalif kazanmıştır.[6] Brian Gardner, Allenby'nin İrlanda'da ve diğer süvari birliklerinde görev süresi boyunca mutlu bir aile hayatı olduğunu söylemektedir. Hobileri arasında balık tutma ve boomerang olan Allenby, bir gün tüm süvari birliklerinin komutanı olacağı günün hayalini kurmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde General Haldane önderliğindeki İngiliz ordusunun modernizasyon sürecine Allenby görüş bildirerek de katılmıştır.

Allenby, İngiliz ordusu adına Hindistan ve Afrika'da görev yaptıktan sonra Mısır ve "El Nebi" olarak da ün yapacağı Kudüs'te savaşmış, Kudüs ve İstanbul gibi hem dini hem de siyasi açıdan politik, stratejik ve sembolik değeri çok yüksek olan şehirlere temsili giriş merasimlerindeki tavırlarıyla hem İngiltere'de hem de diğer ülkelerde büyük ilgi çekmiştir.[7]

1. General Allenby'i Mısır'a Götüren Süreç

Allenby, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Batı cephesinde İngiliz Ordusu adına Birinci Süvari Tümeni komutanlığı yapmıştır. Bu görevinin ardından yine Birinci Dünya Savaşı sırasında, Ypres Savaşı'nın sona ermesinin ardından Üçüncü Ordu Komutanlığı'na getirilmiştir. Batı cephesinde Üçüncü Ordu Komutanı olarak Almanlara karşı savaşan Allenby, önemli başarılar elde etmiştir. İngiliz Ordusu'nun bir başka generali Douglas Haig ile Batı cephesindeki Arras Savaşı esnasında yaşadığı anlaşmazlıklardan sonra 1917 yılının Haziran ayında Mısır Sefer Kuvvet Komutanlığı'na atanmıştır.[8]

4 *Age.*, s. 23

5 *Age.*, s. 23.

6 *Age.*, s. 25.

7 *Age.*, s. 55.

8 Tuncay Yılmazer, "Armageddon'a Doğru Adım Adım General Allenby Osmanlı Ordusunu Filistin'de Nasıl Yok Etti?", http://www.geliboluyuanlamak.com/469_armageddon-a-dogru-adim-adim-general-allenby-osmanli-ordusu-nu-filistin-de-nasil-yok-etti-tuncay-yilmazer.html [Erişim tarihi: 27 Mart 2017].

Birinci Dünya Savaşı başladığında sıcak çatışma Fransızlar ile Almanlar arasında yaşanmaktaydı. Fransızlar titizlikle hazırlanmamış On Yedinci Plan'ı uygularken Almanlar savaşta üzerinde titizlikle çalıştıkları Schlieffen Planı'nı uygulamışlar ve kuzey ve batı yönünde beklenenden daha fazla ilerlemişlerdir. Fransızların Almanlar karşısındaki bu dezavantajlı durumu Fransa'daki Allenby'nin de dikkatini çekmiştir. Almanların ilerleyişi karşısında Allenby bölüğünü sola doğru ilerletmiş ve bu harekat Birinci Dünya Savaşı sırasında Birinci Süvari Tümeni'nin en zor gece harekatı olmuştur. Ancak bu harekat Alman tarafının avantajlı savaş durumunda bir değişiklik doğurmamıştır. Fransız ve İngiliz birlikleri Almanların ilerleyişi sonrasında Paris'in güneyine doğru yay şeklinde bir hat oluşturarak geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Allenby, geri çekilme esnasında Birinci Süvari Tümeni'ni başarılı şekilde idare edememiş, tümen içerisinde bir birliğin komutanı tümenden ayrılarak bağımsız hareket etmiştir.

Ordu içerisinde güvensizlik ve kargaşa hali egemen olmuş, Allenby'ye muhalefet edilmiştir. Almanların Fransa içlerine doğru ilerlemesi 1916 yılının ortalarından itibaren durdurulmuş, İtilaf Devletleri 1917 yılında Arras Savaşı'ndan itibaren Almanya'yı geri püskürtmeyi başarmış ve Batı cephesinde üstünlüğü ele geçirmiştir. Arras Savaşı yalnızca Birinci Dünya Savaşı'nın seyrini değiştirmemiş, Mısır Sefer Kuvvet Komutanlığı'na atanmasıyla birlikte Allenby'nin askerlik kariyerinin seyrini de değiştirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın İngiliz ordu komutanlarından biriyken "Kudüs Fatihi" ve "Kanlı Boğa" gibi lakaplara layık görülmesinin ve "vikont" ünvanı almasının yolunu açan süreç Mısır Sefer Kuvvet Komutanlığı'na atanmasıyla başlamıştır.[9]

General Allenby'nin Gazze-Birüssebi hattını yardıktan sonra Kudüs'e yönelerek 11 Aralık 1917 günü törenle Yafa Kapısı'ndan Kudüs'e girmesinin ardından başta İngiltere olmak üzere İtalya ve Fransa'da sevinç gösterileri yapılmış,[10] Amerikalılar General Allenby'yi "Modern Aslan Yürekli Richard" olarak nitelendirmişlerdir.[11] Mısır Sefer Kuvvet Komutanlığı'na atanmasının ardından İngiltere'nin Ortadoğu politikalarının şekillendirilmesinde önemli rol oynayan Allenby, 1919 yılında "vikont" unvanını almıştır. 1919 yılından 1925 yılına kadar geçen altı yıl boyunca Mısır Yüksek Komiserliği görevini yürütmüştür.[12]

Allenby'nin askeri kariyerinde dikkat çeken ayrıntılardan biri de, Birinci Dünya Savaşı boyunca özellikle Mısır ve Filistin'de görev yapmış İngiliz ordusu piyadelerinin anılarında Allenby'nin sık sık savaşın ön hatlarına ziyaretler gerçekleştirdiği ve ordusuna güven telkin ettiğinden bahsedilmesidir.[13]

9 Brian Gardner, *Allenby*, s. 69.

10 İsmet Üzen, "İngilizlerin Kudüs'ü Ele Geçirmesi ve General Edmund H. H. Allenby'nin Kudüs'e Törenle Girişi (9-11 Aralık 1917)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIX/2, (2009), s. 333.

11 Tuncay Yılmazer, "Armageddon'a Doğru Adım Adım General Allenby Osmanlı Ordusunu Filistin'de Nasıl Yok Etti?", s. 3.

12 Agm., s. 3.

13 Agm., s. 3.

2. Mısır Sefer Kuvvet Komutanı Olarak Allenby

Birinci Dünya Savaşı başlangıcında İtalya ve Avusturya ile birlikte İngiltere, Fransa ve Rusya gibi kolonyal devletlere savaş açan Almanya, Osmanlı Devleti'ni Birinci Dünya Savaşı'na kendi tarafında katılmaya ikna etmiş, böylelikle savaşın Almanya ve Avusturya üzerindeki yükünün bir nebze dağılmasını amaçlamıştır. Alman Genelkurmay Başkanı von Moltke, Enver Paşa'ya yolladığı yazıda Almanya'nın bu niyetini aşikar etmiştir. Yazıda Alman General, Osmanlı'nın üzerine mümkün olduğunca çok Rus ve İngiliz kuvveti çekmesini talep etmiş, Kafkasya, Mısır ve Ortadoğu'da Osmanlı'nın etkin askeri rol oynamasını istemiştir.[14] Bu talep doğrultusunda Türk kuvvetleri 1915 ve 1916 yıllarında iki defa Kanal Cephesi'ne sefer düzenlemiş, ancak her iki seferde de İngilizler tarafından bozguna uğratılmıştır.

Birinci ve İkinci Kanal Seferleri başarısız olduktan sonra Türk kuvvetleri, Gazze-Birüssebi hattına çekilmiş, İngilizler ise Kudüs'ü ele geçirip Filistin'e hakim olmak için Gazze'ye iki defa saldırmışlar, ancak başarısız olmuşlardı. Bu iki başarısızlık sonucunda İngilizler'in Mısır Sefer Kuvvet Komutanı A. Murray'in yerine Allenby atanmış, Allenby Haziran 1917'de görevine başlar başlamaz Kudüs harekatının hazırlıklarına koyulmuştu. Dönemin İngiliz Başbakanı Lloyd George, Allenby'e Noel'e kadar Kudüs'ü ele geçirmesini beklediğini iletmiştir. Allenby, L. George'un Birinci Dünya Savaşı esnasında İngiliz kuvvetlerinin ağırlık merkezini batıdan doğuya kaydırma kararı almasında etkin bir rol üstlenmiştir.[15] Filistin Cephesi'ndeki durgunluk üzerine Filistin'deki Türk askeri kuvvetlerinin önemli bir kısmı Bağdat'ın savunmasına kaydırılmıştır. Türk-Alman ittifakının bu dalgınlığından da faydalanan Allenby, 31 Ekim 1917'de başlattığı sefer sonucunda önce Birüssebi, sonra da Gazze'yi ele geçirmiş, geri çekilen Türk kuvvetlerini takibe koyulmuştur. Gazze-Birüssebi hattının yarılması aynı zamanda Filistin'in kapılarının da açılması anlamına gelmektedir.[16] Yaklaşık 40 gün süren takip sonucunda Türk askeri kuvvetleri 8 Aralık'ı 9 Aralık'a bağlayan gece Kudüs'ten çekilmek zorunda kalmış, 9 Aralık günü Allenby önderliğindeki İngiliz birlikleri karşılarında bir direniş görmeden Kudüs'e girmişlerdir. Allenby'nin bu "başarısı" üzerine İngiltere kralı V. George da bir tebrik mesajı yollamıştır.[17] 1917 yılı içerisinde sırasıyla Bağdat, Mekke ve Kudüs'ün Osmanlı kontrolünden çıkması, Osmanlı'nın bölgedeki otoritesini iyice zayıflatmış, yoğun İngiliz propagandasını arkasına alan ayrılıkçı Arap hareketlerinin daha da palazlanmasına sebebiyet vermiştir.[18]

İngiliz birliklerinin Kudüs'e girmesinin ardından son Kudüs mutasarrıfı İzzet Bey, Türk birliklerinin şehirdeki manevi değeri yüksek yapıların zarar görmemesi için şehirden çekildiğini ve İngilizlerden de aynı hassasiyeti beklediklerini içeren bir teslim mektubu ile şehrin

14 Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, Vatan Neşriyat, İstanbul 1953, s. 21.

15 D. Lloyd George, *War Memoirs,* Vol. I, Odhams, London 1936, s. 260, 297, 303.

16 Tuncay Yılmazer, "Armageddon'a Doğru Adım Adım General Allenby Osmanlı Ordusunu Filistin'de Nasıl Yok Etti?", s. 2.

17 Lord Wavell, *Allenby: Soldier and Statesman*, George G. Harrap, Canada 1946, s. 230.

18 İsmet Üzen, "İngilizlerin Kudüs'ü Ele Geçirmesi ve General Edmund H. H. Allenby'nin Kudüs'e Törenle Girişi (9-11 Aralık 1917)", s. 331.

anahtarlarını Belediye Başkanına teslim etmiştir.[19] Belediye Başkanı teslim mektubunu ve anahtarları İngiliz birliklerine teslim etmiş, İngiliz Maliye Bakanı Bonar Law, Avam Kamarası'nda Kudüs'ün İngilizlerin eline geçtiğini bildiren bir konuşma yapmıştır.[20] Allenby, Kudüs şehrine Yafa Kapısı'ndan girmiş, şehre olan hürmetini göstermek üzere at üstünde değil, yaya olarak şehre giriş yapmıştır.[21] Yapılan anlaşma gereği şehre İngiliz bayrağı çekilmemiş, çan çalınmamış, şarkı söylenmemiştir. Allenby 150 kişiden az olan tören alayıyla tek bir trompet eşliğinde Yafa Kapısı'ndan geçmiştir.[22] Allenby'nin Kudüs şehrine törenle girdikten sonra "Haçlı Seferleri'nin artık sona erdiğini" söylediği de rivayet edilmektedir.[23] Yine dönemin İngiliz *Punch Dergisi*'nde 19 Aralık 1917 tarihinde yayınlanan illüstrasyon "Son Haçlı Seferi" başlığını taşımakta, illüstrasyonda Aslan Yürekli Richard "Hayalim gerçek oldu!" demektedir.[24]

Allenby'nin Kudüs'e giriş töreni esnasında bir de beyanname okunmuş, şehirde sıkıyönetim ilan edildiğini, insanlara hangi dine mensup olurlarsa olsunlar eşit muamele edileceğini ve gündelik hayatın devam edeceğini bildiren bu beyanname daha sonra şehrin muhtelif yerlerine asılmıştır. Beyannamenin altına Allenby ismini şu şekilde yazmıştır: "General Edmund Henry Hynman Allenby".[25]

3. General Allenby Filistin'de

Allenby, İsrail tarihi açısından da oldukça önemli bir figürdür. İsrail'in Akdeniz kıyısında bulunan ve ikinci büyük kenti olan Tel Aviv şehrinin ana caddesi Allenby'nin ismini taşımaktadır. Bunun yanı sıra İsrail ile Ürdün arasında akan ve toplam 251 kilometre uzunluğuyla Ortadoğu'nun en uzun nehirlerinden biri olan Şeria Nehri'nin üzerindeki köprülerden birinin ismi de Allenby Köprüsü'dür. Şüphesiz Allenby'nin İsrail için bu derece ehemmiyetli olmasının altında Kudüs ve Filistin'deki Osmanlı (dolayısıyla Müslüman) hakimiyetine son verip Yahudilerin bu topraklara kolaylıkla yerleşip İsrail'i kurabilmelerinin yolunu açan general olması yatmaktadır.

Allenby, Suriye-Filistin bölgesinde uyguladığı hücum taktikleriyle Halep'e kadar süren 482 kilometrelik yolu yalnızca 37 günde almıştır.[26]

Filistin tamamiyle İngilizlerin kontrolüne geçtikten sonra General Allenby, kuzeye doğru hareket edip Suriye'ye çekilen Türk birliklerini yenerek Halep ve Şam'ın da İngiliz kontrolüne

19 Agm., s. 332.

20 Raymond Savage, *Allenby of Armaggedon*, Hodder and Stoughton Ltd., London 1925, s. 223.

21 W. T. Massey, *How Jerusalem was won being the record of Allenby's Campaign in Palestine,* Charles Scribner's Sons, New York 1920, s. 202-203.

22 Brian Gardner, *Allenby*, s. 160-61.

23 Hatem Bazian, "İngilizler'in Kudüs İşgaline Bugünden Bakış", http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ingilizlerin-kudus-isgaline-bugunden-bakıs [Erişim tarihi: 25 Mart 2017].

24 Agm., s. 2.

25 İsmet Üzen, "İngilizlerin Kudüs'ü Ele Geçirmesi ve General Edmund H. H. Allenby'nin Kudüs'e Törenle Girişi (9-11 Aralık 1917)", s. 336-337.

26 Brian Gardner, *Allenby*, s. 194.

girmesini ve Türk ordularının Anadolu sınırlarına sıkıştırılmasını sağlamıştır. Tarihinin en ağır mağlubiyetlerinden biri olan 19 Eylül 1918, Megiddo (Nablus) yenilgisinin üç temel nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden ilki, harbin yapıldığı arazinin gerek Kafkas gerekse de Çanakkale cephelerine nazaran İngiliz savaş stratejisine daha müsait olmasıdır. General Allenby ve ordusu, kolordu büyüklüğündeki kuvvetleri aldatma ve yığınak yapma amacıyla muharebe alanında geniş bir hareket alanına sahiptir.

Savaşın kaybedilmesindeki bir başka neden, Osmanlı Genelkurmayı'nın Filistin'deki tehlikenin büyüklüğünü ve ehemmiyetini anlamaktan uzak vaziyette olmasıdır. Savaşı kaybettiren üçüncü neden ise İngilizlerin geniş bir sahaya yayılmış Türk birliklerine karşı belirlenecek herhangi bir taarruz merkezine ağırlık vermesi halinde bulundukları, bölgeye hakim konumdaki noktadan Türk siperlerini kolaylıkla yarabilmesiydi. İngilizlerin bu savaş becerisini geliştirmesinde en büyük pay Allenby'ye aittir.[27] Diğer yandan, Megiddo (Nablus) Muharebesi öncesinde, İngiliz resmi askeri tarih yazıcılığı Allenby'ye karşı savaşan Türk askerlerini şöyle tanımlamıştı: "… Türk askerleri, açlıklarına, üst başlarının perişan halde olmasına, bitlenmelerine, ıstırap içinde bulunmalarına, umutsuzluklarına ve sayıca azalmalarına rağmen cesaretlerini kaybetmemişlerdir. Dünyadaki hiçbir askerin bu şartlar altında ve bu kadar uzun süreli savaşlar içinde cesaretini yitirmeden dayanması olası değildir."[28].

Megiddo (Nablus) Muharebesi'nin ardından Limon von Sanders yönetimindeki Osmanlı Yıldırım Orduları ağır kayıplar vererek kuzeye doğru çekilmek mecburiyetinde kalmış, bu bölge Türk Orduları tarafından terk edilmiştir.[29]

Megiddo (Nablus) Hezimeti'nin ardından Yıldırım Orduları Komutanı Alman Limon von Sanders istifa etmiş, yerine Mustafa Kemal Paşa geçmiştir. Ancak Megiddo (Nablus) Hezimeti esnasında bu ordu ağır kayıplar verdiği için İngilizlerin takibine karşılık verememiş, Allenby komutasındaki İngilizler 1 Ekim 1918 tarihinde Şam'ı, 16 Ekim'de Humus kentini ve 25 Ekim'de Halep'i ele geçirmişlerdir. 8 Ekim'de ateşkes isteyen Türklerin talebi 30 Ekim'de kabul edilmiş, böylelikle Türk birlikleri Anadolu'da hapsedilmiştir. İngiliz kuvvetleri 42 gün süren takiplerinde kuş uçuşu uzaklıkla 550-kilometre ilerlemişlerdir. [30]

1918 yılının Ekim ayında Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. 1919 yılının Şubat ayında ise General Allenby, İngiliz işgal birliklerinin komuta kademesindeki kişi olarak beyaz bir at üzerinde İstanbul'a girmiştir. Allenby'nin bu hareketi, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethine gönderme niteliğindedir. Allenby, Mondros Mütarekesi'nden

27 Tuncay Yılmazer, "Armageddon'a Doğru Adım Adım General Allenby Osmanlı Ordusunu Filistin'de Nasıl Yok Etti?", s. 1.

28 Captain Cyril Falls, *Military Operations, Egypt & Palestine (History of the Great War Based on Official Documents), Part II: From June 1917 to the End of the War*, His Majesty's Stationery Office, London 1930, s. 446.

29 Filistin Cephesi'nde yaşanan gelişmeler için bk. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi 4. Cilt 2. Kısım*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1988.

30 Captain Cyril Falls, *Military Operations, Egypt & Palestine (History of the Great War Based on Official Documents), Part II: From June 1917 to the End of the War*, s. 447.

üç ay kadar sonra İstanbul'a geldiğinde yetkili mercilerle temaslarda bulunmuş ve Anadolu'da baş gösteren ayaklanmalara karşı tedbir alınması için bir genel müfettişlik makamının oluşturulmasını bu mercilere iletmiştir.

4. General Allenby'nin Raporu

İngiliz birlikleri Gazze-Birüssebi hattına çekilen Türk birliklerinin üzerine giderken Kantara'dan Gazze'ye kadar demiryolu döşemişler, aynı zamanda bu demiryolu boyunca Nil Nehri'nin suyunu Gazze'ye getiren bir kanal inşa etmişlerdir.[31] Kehanete göre bir peygamber Nil'in suyunu Filistin'e taşıyacak ve Kudüs Türk işgalinden kurtulacaktır. Araplar bu kehanetin gerçekleştiricisi olarak Allenby'ye "El Nebi" adını vermişlerdir.[32]

Allenby, İngiliz ordusunda Mısır Sefer Kuvvet Komutanı olarak görev yaptığı esnada bir hatırat tutmuş, bu hatırat Türkçeye Faruk Yılmaz tarafından çevrilmiş ve 2013 yılında yayınlanmıştır.[33] Allenby'nin bu hatıratı, özellikle Filistin ve Suriye'deki konjonktür ve yaşanan gelişmelere ışık tutma konusunda oldukça faydalı bir kaynak vazifesi görmektedir.

General Allenby, Mondros Ateşkesi'nin kararlaştırılmasının ardından 31 Ekim 1918 günü İngiliz Harbiye Nezareti'ne gönderdiği raporda yaşanan savaşı detaylı biçimde kaleme almıştır.[34] Allenby raporunda Türk birliklerinin Şeria Vadisi ve Kudüs-Megiddo hattı üzerinde konuşlandığını ve mühimmatın toplamda 32 bin tüfek, 12 bin kılıç ve 540 toptan ibaret olduğunu, özellikle süvari sayısı itibariyle komutasındaki birliğin Türk kuvvetlerine nazaran nicelik olarak oldukça üstün olduğunu belirtmiştir. Allenby, savaş stratejisinde ilk sıraya Şeria Nehri'nin batı yakasındaki Türk savunma siperlerini hezimete uğratmayı koyduğunu belirtmektedir.[35] Bu cepheyi mağlubiyete uğratma niyetinin arkasında yatan sebeplerin başında Türk kuvvetlerinin Şam ile olan irtibatının bu cephenin hemen kuzeyinden sağlanıyor olması gelmektedir. Allenby, raporunda bu bağlantıyı keserek Türk kuvvetlerinin geri çekilme hatlarının da zaptedilmesi niyetinde olduğunu kaleme almıştır. Ayrıca Allenby, Türk birliklerinin sahil kısmındaki iki müdafaa hattının yarılması için Sir Edward Bolin'in emrine oldukça mekanize bir birlik vermiş, Bolin'in komutası altındaki bu birliğin sahil şeridindeki Türk savunma hattını yarmasının ardından süvarilerin açılan bu sahil hattını kullanarak Türk birliklerinin arkasına sarkmasını sağlamak istemiştir. Süvarilerin sahil şeridinden geçişinin gizlenmesi ve süvariler ayrıldıktan sonra İngiliz Kuvvetleri'nin Şeria Vadisi cephesinde sayıca azaldığının fark edilmemesi, Türk birliklerinin saldırının Şeria Vadisi'nden gelmesini beklemesi için Allenby, Şeria Nehri hattında mevzilenmiş olan Avustralya, Yeni Zelanda ve Hint piyade tugaylarına yalancı bir hareketlilik ve nümayiş düzenletmiştir. Yine

31 Behçet Cemal, *Cemal Paşa Hatıralar*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1977, s. 37.

32 Brian Gardner, *Allenby*, s. 161.

33 Faruk Yılmaz, *General Allenby'nin Hatıratı. Arap Ayaklanması ve Filistin'in Osmanlı'dan Kopuşu*, İz Yayınları, İstanbul 2013, s. 73.

34 *Age.*, s. 74.

35 *Age.*, s. 78.

Allenby, Sahil Ovası'na yaptığı askeri yığınağı gece vakti icra ederek Türk tarafının bu olağanüstü hareketliliği gözlemleme ihtimalini en aza indirmek istediğini, asıl hedefinin Dera'nın kuzey, güney ve batısında kalan demiryolunu ele geçirmek olduğunu ve böylelikle Türk birliklerinin kuzey ile irtibatını tam olarak kesme niyetinde olduğunu raporunda kaleme almıştır. Ayrıca Türk kuvvetleri için görev yapan uçak sayısının Haziran ayı başında 100 iken Ağustos ayına kadar 18'e düştüğü, bu sebeple uçak rasatı esnasında dikkat çekme ihtimallerinin de azaldığını belirtmiş, gündüzleri dikkat çekmemek için koruluklardan faydalanıldığını belirtmiştir. Nihayetinde seyyar Arap kuvvetleri ve Gazze kabilesi mensuplarından ve Dürzilerden de destek alarak taarruzu gerçekleştiren Allenby komutasındaki birlikler, Dera yakınlarındaki demiryolunu zaptederek tahrip etme ve Hicaz Demiryolu bağlantısını kesme gayelerine ulaşmışlardır.[36] Böylelikle Osmanlı Ordusu cephede son derece güç bir duruma düşmüştür.

Allenby'nin raporuna göre İngiliz birlikleri dağınık biçimde ricat etmeye (geri çekilmeye) mecbur kalan Yedinci ve Sekizinci Türk Orduları'nı takibe almış, takip sonucu her iki ordu da silah ve malzemeleriyle İngiliz birliklerine esir düşmüştür. Yedinci ve Sekizinci Ordu'nun bu mağlubiyeti Dördüncü Türk Ordusu'nun da ricat etmesi mecburiyetini doğurmuş ve Dördüncü Ordu'nun ricatıyla birlikte Maan Garnizonu ricat hattının kesilmesiyle Amman bölgesi İngiliz birlikleri tarafından tamamiyle işgal edilmiştir. Allenby raporunda bu üç Türk ordusunun mağlubiyetinden sonra İngiliz birliklerinin Suriye boyunca ilerlediğini, Şam'ı, Beyrut'u, Humus'u ve Trablusşam'ı sırasıyla işgal ettikten sonra son olarak 26 Ekim'de Halep şehrine girdiğini kaydetmiştir.[37]

Allenby'nin raporuna göre sahil kesiminde savaşan İngiliz kuvvetleri içerisinde Arap destekçiler ve Anzaklarla birlikte İngiliz hava kuvvetlerinin yanı sıra gönüllü Ermeni destekçiler ve Fransızlar da bulunmaktadır. Osmanlı ordusu savunma stratejisini kuvvetli top atışları üzerine kurmuştur, ancak top mermileri genellikle İngiliz mevzilerinin arkasına düşmektedir. Türk kuvvetlerinin birinci savunma hattının yarılmasının ardından Türk ordusu el-İtre'ye doğru İngilizler tarafından "tazyik" edilmiştir. Özellikle İngiliz hava saldırıları Türk birliklerini çaresiz bırakmış, nakliye araçlarını hareket edemez hale getirmiştir.[38]

Türk birlikleri, İngilizler'in kuzeye doğru ilerleyememesi için Bire-Megiddo yolunu tutmuş, İngiliz birliklerinin bu hattan geçememesi için kuvvetli bir savunma hattı oluşturmuştur. Allenby, raporunda Megiddo'yu zaptedebilmeleri için Yirminci Kolordu'yu vazifelendirdiğini söylemektedir.[39] Türk birlikleri özellikle Bire-Megiddo üzerindeki Akka Dağı'na mevzilenerek düşman cephe savaşını kazansa dahi geçiş yolunda direnç göstermeyi planlamıştır. Megiddo civarında bunlar olurken, Allenby'nin üzerinde titizlikle çalıştığı, Megiddo Müdafaası'nın püskürtülmesinin ardından Türk birliklerinin geri çekilme hattı üzerinde olan Afule ve Beysan'a

36 *Age.*, s. 101.

37 Detaylı bilgi için bk. Ali Fuad Erden, *Birinci Dünya Harbi'nde Suriye Hatıraları,* Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2003.

38 Faruk Yılmaz, *General Allenby'nin Hatıratı. Arap Ayaklanması ve Filistin'in Osmanlı'dan Kopuşu*, s. 101.

39 *Age.*, s. 100.

sahilden sızmak isteyen İngiliz süvari birlikleri bu girişimlerinde başarılı olmuşlar ve Megiddo'ta harp edilirken Afule ve Beysan'a varmışlardır. Allenby raporunda geri dönüş güzergahlarının İngiliz birlikleri tarafından tutulduğundan Türk kuvvetlerinin haberinin olmadığını söylemektedir. Allenby Megiddo taarruzunda arazi şartlarından ötürü süvari ve topçu birliklerinin koordineli şekilde ilerlemesinin çok güç olduğunu kaydetmiş, bu sebeple taarruz edene dek zaman kaybı yaşandığından bahsetmiş, ancak İngiliz hava kuvvetlerinin yoğun saldırısının Megiddo savunmasındaki Türklerin direncini kırmada etkin rol oynadığını dile getirmiştir.[40]

Allenby, Nablus'ta stratejisini, iki savunma hattı bulunan Türk kuvvetlerinin bu savunma hatlarını topçu atışları ve atlı piyadelerle yıpratıp süvarilerle püskürtmek üzerine kurmuştur. Bu stratejinin başarılı olması üzerine İngiliz Beşinci ve On Üçüncü Süvari Alayları Nasıra ve Afule'ye doğru ilerlemeye koyulmuştur. İngiliz Dördüncü Süvari Tümeni yolu üzerindeki Musmus Geçidi'ne yaklaştığında Türk kuvvetleri İngiliz tümenini buradan geçirmemek için Afule'den geçide bir tabur sevk etmiş, ancak taburun sadece öncüleri bu geçide ulaşabilmiş, onlar da İngiliz tümenine yeterli mukavemeti gösteremeyerek mağlup olmuş, esir düşmüşlerdir. Böylelikle Dördüncü Süvari Tümeni, Afule'nin süvari tugayı tarafından işgal edilmesinden yalnızca yarım saat sonra El Afule'ye ulaşmıştı. Bu sırada İngilizlerin On Üçüncü Süvari Tugayı da Osmanlı Yıldırım Orduları Komutanı Limon von Sanders'in karargahının olduğu Nasıra'ya ulaşmış, Limon von Sanders ordusunu ve karargahını arkada bırakarak firar etmiştir. Sonrasında On Üçüncü Süvari Tugayı, karşısında önemli bir direnişle karşılaşmadan Beysan'a kadar ilerlemiş; Allenby'nin raporuna göre; 128 kilometrelik bir yolu 34 saat gibi kısa bir zamanda katetmiştir. Ayrıca İngiliz kuvvetleri tarafından Cenin istikameti ile Mücamaa demiryolunun zaptedilmesinin sonucu olarak Türk Yedinci ve Sekizinci Ordularının bütün ricat istikametleri tutulmuş vaziyettedir. Allenby raporunda bu iki hattın da tutulmasıyla birlikte "muntazam" olarak nitelendirdiği Türk mukavemetinin de sona erdiğini ve savaşın ilk safhasının böylelikle bittiğini belirtmektedir.[41]

Allenby savaşın ilk safhasının sona erdiğini ifade ettiği 20 Eylül gününden sonra Türklerin doğuya doğru ricat etmeye başladığını, bu düzensiz ricat hareketinin İngiliz hava saldırılarıyla iyice dağınık hale getirildiğini, ayrıca Dördüncü Süvari Tümeninin tuttuğu Beysan yolundan geçmek isteyen Türk birliklerinin ağırlıklarının bu tümen tarafından ganimet olarak ele geçirildiğini belirtmektedir. Türklerin ricat güzergahının hava kuvvetleri tarafından bombalandığını, yük arabalarının devrildiğini, katırla yük taşıyanların hava saldırıları sonucu hayvanları ve yüklerini bırakarak kaçmak zorunda kaldıklarını İngiliz Generali'nin raporundan okumaktayız. Yedinci Türk Ordusu ise intizamını tamamen kaybederek Ferve-Beysan yolu ile Şeria Vadisi'ne dağılmış vaziyettedir. Allenby, 22 Eylül sabahında Türk gruplarının ellerinde beyaz bayraklarla Beysan'a yaklaşmakta olduğunu raporlamıştır. Yine de bir Türk grubu Şeria Nehri'nin doğusundan ricatlarına devam etmek istemişler, Allenby ise bu grubun üzerine Beşinci Süvari Tümenini göndermiştir.[42]

40 *Age.*, s. 101.

41 Brian Gardner, *Allenby*, s. 162.

42 *Age.*, s. 162.

Allenby'nin raporuna göre 22 Eylül gününün akabinde hava kuvvetlerinin saldırısıyla Türk orduları tamamiyle tahrip edilmiş ve dağıtılmıştır. Bir Türk kuvvetinin teslim olması sonucunda 87 topla 842 araba İngiliz kuvvetlerinin eline geçmiştir. Allenby, firar etme teşebbüsünde bulunan Türk kollarının istikametlerini süvari tugaylarıyla kestiğini ve bu firar teşebbüslerine izin vermediğini İngiliz Harbiye Nezareti'ne bildirmiştir. Allenby'nin raporuna göre Yedi ve Sekizinci Türk Orduları son bakiyesine kadar toplanmış ve bu orduların varlığına İngiliz kuvvetleri tarafından son verilmiştir. Daha sonrasında İngiliz birlikleri Allenby komutasında Hayfa Limanı'nı ele geçirmek üzere harekete geçmiştir. Hayfa, halen Türk hakimiyetindedir ve İngiliz kuvvetlerine karşı güçlü bir mukavemet vardır. İngiliz Beşinci ve On Üçüncü Süvari Tugayları, sırayla Afule üzerinden Hayfa'ya ve Nasıra üzerinden Akka'ya doğru harekete geçmişlerdir. Beşinci Süvari Tugayı Hayfa'ya yakın Kermel Dağı eteklerindeki dar geçide geldiğinde Türk birlikleri tarafından makineli tüfekle ateş altına alınmıştır. Ancak Türk birliklerinin bu mukavemeti de yetersiz kalmış, Kermel Dağı İngiliz birliklerinin eline geçmiş ve Beşinci Süvari Tugayı Hayfa'ya doğru ilerlemiş, Allenby, İngiltere Harbiye Nezareti'ne gönderdiği detaylı raporda Şeria Nehri'nin batı yakasını ele geçirdikten sonra doğu yakasına yöneldiğini, burada konuşlanmış olan Dördüncü Türk Ordusuyla harp ettiğini bildirmiştir. Bu esnada Türk ordusu nehir üzerindeki Kırmızı Tepe, Jüzelya ve Cisrü'd-Damiye köprülerinin batı yakasından geçişlerini kontrol altında bulundurmaktadır. Allenby raporunda İngiliz birliklerinin öncelikle bu köprüleri zaptetmek üzere hareket ettiğini ve buna muvaffak olduğunu bildirmektedir. Özellikle Yedi ve Sekizinci Türk Ordularının mağlubiyetinin Dördüncü Türk Ordusu üzerinde olumsuz bir tesir bıraktığını, bunun üzerine Dördüncü Türk Ordusu'nun, İngilizlere fazla karşı koyamadan Es-Salt ve Amman'a doğru çekildiği raporda görülmektedir. Daha önceki Türk kuvvetlerinin ricatlarında olduğu gibi Dördüncü Ordu'nun ricatı da İngiliz birlikleri tarafından yoğun süvari takibi ve hava saldırılarına maruz bırakılmış, Es-Salt bölgesi İngiliz ordusunun Yeni Zelanda atlı tümeni tarafından ele geçirilmiştir. 25 Eylül günü ise İngiliz birliklerinin Amman'ı kontrol altına aldığı Allenby tarafından bildirilmektedir. Yine Hicaz'dan geri çekilen İkinci Türk Ordusu'nun ricat hattı da, İngiliz birlikleri tarafından tutulmuş, Maan tahliye edilmiş, İngilizlerle işbirliği içerisindeki Arap birlikleri Ürdün üzerine yollanmıştır. Böylelikle Türk kuvvetlerinin çekilmek için seçeneği kalmamış, bir Türk komutanı emrindeki 5.000 kişi ile Allenby'ye teslim olmuştur.[43]

Yedi ve Sekizinci Türk Orduları'nın ardından Dördüncü Türk Ordusu'nun da mağlubiyete uğratılması üzerine Allenby, Şam üzerine ilerlemede herhangi bir engel kalmadığını, Şam'a doğru ilerlemek üzere öncü birlik olarak Çöl Atlı Ordusu'na emir verdiğini raporunda kaleme almıştır. İngiliz kuvvetlerinin, Şam'a ilerleme minvalinde öncelikle Taberiye şehri ve Taberiye Gölü'ne yöneldiği, buradaki Türk-Alman birliklerini mağlubiyete uğratarak bu bölgeleri ele geçirdikleri göze çarpmaktadır. Dördüncü ve Beşinci Süvari Tümenleri, Beysan ve Hayfa üzerinden Şam'a doğru yola çıkmış, güzergah üzerindeki Türk birliklerinin mukavemetine rağmen ilerlemelerini sürdürmüşlerdir. 30 Eylül'de Avustralya Atlı Piyade Tümeni, Şam'a yaklaşık 20-kilometre uzaklıkta olan Katana'ya girmiştir. Bununla birlikte On Dördüncü Süvari Tugayı Sahina'ya, Dördüncü Süvari

43 Mark Urban, *Generals: Ten British Commanders Who Changed the World*, Faber and Faber, London 2006, s. 15-25.

Tugayı da Kusve'ye yaklaşmaktadır. Aynı zamanda İngilizlere bağlı Arap birlikleri Dördüncü Türk Ordusu'nun ricat hattını Dera'nın kuzeyinde kesmiş, ricat eden birliklerle giriştikleri muharebeyi kazanarak Dera'yı ele geçirmişlerdir. Nitekim 1 Ekim 1918 tarihinde İngiliz Çöl Atlı Kolordusu ve Batı Ordusu öncülüğünde İngiliz birlikleri Şam'a girmişlerdir. Allenby raporunda Şam'ı ele geçirmesinin ardından Çöl Atlı Kolordusu'nun, Avustralya Atlı Tümeni'ni şehirde bırakarak Halep, Beyrut ve Şam demiryollarının kesişme noktasında bulunan Rayak ve Zahle üzerine yürüdüğünü kaydetmektedir. Allenby'nin raporunda Rayak bahsinde dikkat çeken nokta bu yerleşkeyi zaptettiklerinde burada ele geçirdikleri malzeme ambarlarının yanı sıra otuz uçak enkazının da bu bölgede mevcut olduğunu bildirmesidir.[44]

3 Ekim 1918'e gelindiğinde ise Allenby bu kez komutası altındaki orduyu Beyrut üzerine yönlendirdiğini belirtmektedir. Beyrut'u işgal etmek amacıyla Yedinci Marot Tümeni'nin Hayfa'dan çıkarak 8 Ekim'de Beyrut'a ulaştığına değinen Allenby, o esnada Fransız harp gemilerinin de Beyrut Limanı'na ulaştığını söylemektedir. Yedinci Marot Tümeni'nin Beyrut'a girmesinin ardından Çöl Atlı Kolordusu Humus'a doğru ilerlemiş, Yirmi Birinci Kolordu sahil şeridi boyunca Trablusşam yönüne hareketini sürdürmüş, 10 Ekim'de Beşinci Süvari Tümeni Baalbek'te kontrolü ele geçirmiştir. Aynı tümen beş gün sonra 15 Ekim'de Humus'a girmiştir. Yirmi Birinci Kolordu ise Trablusşam'ı 13 Ekim'de zaptetmeyi başarmıştır.[45]

Allenby, raporunda Humus ve Trablusşam'ı kontrol altına aldıktan sonra hiç zaman kaybetmeden Halep'i işgal etmek için harekete geçmeye karar verdiğini bildirmektedir. Allenby, Beşinci Süvari Tümeni'ni Halep'in işgali için vazifelendirdiğini belirtmektedir. 20 Ekim'de zırhlı otomobiller herhangi bir mukavemetle karşılaşmadan Hama'ya girmişlerdir. Bu esnada dikkat çeken bir detay, Halep ve çevresindeki Türk-Alman askeri birliklerinin İngilizler henüz tam olarak saldırıya geçmeden evvel şehirden kuzeye çekilmekte olmalarıdır. Böylelikle İngiliz birlikleri, 24 Ekim gününe kadar önemli bir mukavemetle karşılaşmadan ilerlemelerini sürdürebilmişlerdir. 25 Ekim günü İngilizlere bağlı Arap birlikleri Halep'in doğusunda Türk birliklerini yenerek ilerlemişlerdir. 26 Ekim'de ise On Beşinci Süvari Tugayı Halep'in batısında Türk birlikleriyle çarpışmıştır. Ekimin 31. gününde ise taraflar arasında Mondros Mütarekesi imzalandığı için muharebe durmuştur. Türk birlikleri muharebenin durmasını fırsat bilerek geri çekilirken demiryollarını tahrip etmektedirler.[46]

Allenby komutasındaki İngiliz birlikleri, 19 Eylül Megiddo Savaşı'nın ardından Halep'e gelene değin 482 kilometrelik bir yolu 37 günde katetmiş, 26 Ekim tarihinde Halep'e ulaşmayı başarmıştır. Dört, Yedi ve Sekizinci Türk Orduları tamamen mağlubiyete uğratılmış, silah ve ağırlıkları ganimet olarak İngilizlerde kalmıştır. Yine 19 Eylül 1918 tarihi ile 16 Ekim 1918 tarihi

44 *Age.,* s.17.

45 Jeremy Black, "Edmund Allenby", *In the Art of War. Great Commanders of the Modern World*, Edited by Andrew Roberts, London 2009, s. 268–275. Bk. http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-978.019.9791279/obo-978.019.9791279-0160.xml [Erişim tarihi: 28 Mart 2017].

46 Agm., s. 270.

arasında İngiliz ordusu tam 57 bin asker esir almıştır. Bu esirlerden 3.700 kişi Alman-Avusturyalı, geri kalanı ise Türk esirleridir.[47]

İngiliz hava kuvvetlerinin, Filistin ve Suriye'deki muharebelerin sonucunu belirlemede ne kadar önemli bir rol oynadığı Allenby'nin raporunda detaylı biçimde yer almaktadır. Megiddo'ya Eylül ayında saldırıya geçmeden önce Ağustos ayında İngiliz uçaklarının Türk uçaklarını yok etme hususunda yoğun bir mesaiye giriştiğini, üstün başarılar sonucunda yalnızca birkaç Türk uçağının uçabilir vaziyette kalabildiğini raporuna iliştirmiştir. Allenby, raporunda, İngiliz hava filosunun Türk birliklerinin harekatı hakkında verdiği bilgilerin savaş esnasında strateji geliştirebilmesinde önemli bir işlev gördüğünden de bahsetmektedir.[48]

Allenby savaşı kazanmalarında İngiliz birliklerinin yanı sıra Çöl Atlı Kolordusu'nun, Avustralya ve Yeni Zelanda Atlı Tümeni'nin, Fransız kara ve deniz kuvvetlerinin, Cezayir Avcıları'nın, 38 ve 39. Batı Hindistan Alayları ile Hint piyadelerinin yanı sıra İtalyan deniz filosunun oldukça önemli katkıları olduğunu İngiliz Harbiye Nezareti'ne bildirmektedir.[49]

Sonuç

Allenby'yi gönülsüz ve bir an önce savaşın sona ermesini isteyen bir askerden dünyaca tanınan bir general olmaya götüren süreçte Mısır Sefer Kuvvet Komutanlığı'na getirilmesi önemli bir kırılma anı olmuştur. Ancak Allenby'nin Kuvvet Komutanlığı görevinde ülkesi adına bu denli başarılı olmasını hazırlayan süreç, Güney Afrika'da katıldığı İkinci Boer Savaşı'nda başlamış, Allenby, Boer Savaşı'ndan itibaren liderlik ve savaş stratejileri konusunda gözlem ve çalışmalar yapmış, Filistin ve Suriye'de özellikle süvari birlikleriyle Türk Ordusuna kurduğu üstünlük ve gösterdiği başarılarla İngiliz tarihinin en önemli generallerinden biri olmuştur. Allenby'nin Doğu Cephesinde başarıları yalnızca bir savaşın kazanılmasından ibaret değildir. Mekke'de Osmanlı hakimiyetinin sona ermesinin ardından Allenby, üç büyük din tarafından da kutsal sayılan ve yüzyıllardır Türk hakimiyetinde bulunan Kudüs'ü 1917 yılında zaptederek İngilizlerin stratejik üstünlük ile beraber psikolojik üstünlüğü de tam anlamıyla ele geçirmesini sağlamıştır.

Her ne kadar İstanbul şehri Milli Mücadele ile birlikte işgalden kurtarılmış olsa da Kudüs başta olmak üzere Allenby'nin almış olduğu Gazze, Humus, Halep, Şam gibi şehirler yeniden Türk hakimiyetine girmemiş, Kudüs şehri Filistin-İsrail çekişmesinin, Halep ve Şam şehirleri de iç çatışma ve kıyımların yaşandığı coğrafyalar olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İtilaf Devletleri'nin yaptıkları anlaşmalarla müstemleke haline getirmek niyetiyle paylaştıkları Ortadoğu coğrafyası, bu devletlerin arkalarında bıraktıkları yeni devletlerle birlikte tansiyonun düşmediği, çatışmanın azalmadığı bir yer haline gelmiştir.

47 Agm., s. 272.

48 Agm., s. 275.

49 Faruk Yılmaz, *General Allenby'nin Hatıratı. Arap Ayaklanması ve Filistin'in Osmanlı'dan Kopuşu*, s. 73-101.

Bunlara ek olarak, Allenby'nin savaştığı ordulara üstünlük kurabilmesinde önemli rol oynayan ve 482 kilometre gibi uzunca bir yolu İngiliz ordusunun 37 günde katetmesini sağlayan etkin ve hızlı süvari savaşı stratejileri, Allenby'nin emri altındaki orduların başarısında önemli rol oynamıştır.

Sonuç olarak Allenby, hem İngiliz hem de Ortadoğu tarihinin önemli figürlerinden biridir. O, Türk tarihinde Filistin ve Suriye başta olmak üzere petrol yatakları ve kutsal mekanların da bulunduğu büyük bir coğrafyayla birlikte binlerce insan kaybını temsil etmektedir. Allenby, İngiliz tarihi açısından ise apayrı bir yerde durmaktadır. Kendisi üstün bir rütbe olan "vikont" unvanına sahip olmasının yanı sıra Kudüs gibi bir şehri ele geçirerek asırlar önce Haçlıların yapmak istedilerini gerçekleştirmiştir. Savaş tarihi açısından ise, dünya tarihinin gördüğü en büyük iki savaştan biri olan Birinci Dünya Savaşı'nda fiili olarak çarpışmıştır. Allenby'nin dünya tarihindeki yeri ise, neredeyse bütün Ortadoğu'yu ele geçirmiş olması ve İngiliz Devleti'nin bu coğrafyadan fiili olarak çekilirken ardında karışıklık içinde devletler bırakmış olmasına vesile olması ile açıklanabilir.

KAYNAKÇA

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi 4. Cilt 2. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1988.

Cebesoy, Ali Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, Vatan Neşriyat, İstanbul 1953.

Cemal, Behçet, *Cemal Paşa Hatıralar*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1977.

Erden, Ali Fuad, *Birinci Dünya Harbi'nde Suriye Hatıraları,* Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2003.

Falls, Captain Cyril, *Military Operations, Egypt and Palestine (History of the Great War Based on Official Documents), Part II: From June 1917 to the End of the War*, His Majesty's Stationery Office, London 1930.

Gardner, Brian, *Allenby*, Cassell and Company Limited, London 1965.

George, D. Lloyd, *War Memoirs,* Vol. II, Odhams, London 1936.

Keegan, John and Andrew Wheatcroft, *Who Is Who in Military History from 1453,* Promotional Reprint Company Ltd., Leicester 1991.

Massey, W. T., *How Jerusalem was won being the record of Allenby's Campaign in Palestine,* Charles Scribner's Sons, New York 1920.

Milford, L. S., *Haileybury Past and Present,* Fisher & Unwin, London 1909.

Savage, Raymond, *Allenby of Armageddon*, Diamond Press, London 1925.

Urban, Mark, *Generals: Ten British Commanders Who Changed the World*, Faber and Faber, London 2006.

Üzen, İsmet, "İngilizlerin Kudüs'ü Ele Geçirmesi ve General Edmund H. H. Allenby'nin Kudüs'e Törenle Girişi (9-11 Aralık 1917)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* XIX/2, (Elazığ 2009), s. 329-344.

Wavell, Lord, *Allenby: Soldier and Statesman,* George G. Harrap, Canada 1946.

Yılmaz, Faruk, *General Allenby'nin Hatıratı. Arap Ayaklanması ve Filistin'in Osmanlı'dan Kopuşu*, İz Yayınları, İstanbul 2013.

Elektronik Kaynaklar

Bazian, Hatem, "İngilizler'in Kudüs İşgaline Bugünden Bakış", Berkeley 2014, http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ingilizlerin-kudus-isgaline-bugunden-bakis [Erişim tarihi: 25 Mart 2017].

Black, Jeremy, "Edmund Allenby", *In the Art of War. Great Commanders of the Modern World*, Edited by Andrew Roberts, Quercus, London 2009, s. 268-275. Bk. http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-978.019.9791279/obo-978.019.9791279-0160.xml [Erişim tarihi: 28 Mart 2017].

Yılmazer, Tuncay, "Armageddon'a Doğru Adım Adım General Allenby Osmanlı Ordusunu Filistin'de Nasıl Yok Etti?", http://www.geliboluyuanlamak.com/469_armageddon-a-dogru-adim-adim-general-allenby-osmanli-ordusu-nu-filistin-de-nasil-yok-etti-tuncay-yilmazer.html [Erişim tarihi: 27 Mart 2017].